

УДК 330.322

О. Л. Камбуф,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса
С. О. Ракицька,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса
К. О. Тюлькіна,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПІД ЧАС ВИРІШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ЗАДАЧ

O. Kambur,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Economics and Entrepreneurship, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa
S. Pakytska,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Economics and Entrepreneurship, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa
K. Tiulkina,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Economics and Entrepreneurship, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa

DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL ABILITIES OF FUTURE SPECIALISTS DURING THE INVESTMENT TASK SOLUTIONS

Інтеграція України в Європейський союз потребує зростання ролі малих та середніх підприємств у створенні ВВП країни. Досвід розвинених країн свідчить, що саме малий та середній бізнес в основному забезпечує зростання виробництва та послуг, розвиток інновацій, зайнятість населення. Формування підприємницьких якостей фахівців бізнес-сфери повинно здійснюватись у конкурентоспроможних вищих навчальних закладах, що можливо визначати завдяки рейтингу університету. Одним з показників якості навчання є показники Всеукраїнської студентської олімпіади. В статті було розглянуто організацію підготовки та проведення II етапу Олімпіади з дисципліни "Інвестування" на базі Одеської державної академії будівництва та архітектури кафедрою економіки підприємства. Зроблено висновок, що вирішення поставлених завдань дозволить формувати активну інвестиційну поведінку майбутніх фахівців.

Integration of Ukraine into the European Union requires an increase of the contribution of small and medium-sized enterprises to the creation of the country's GDP. The experience of developed countries shows that small and medium-sized businesses are the basis for production growth, the development of innovations and the increase of employment.

Formation of entrepreneurial qualities of specialists should be carried out in competitive higher education institutions. One of the indicators of the quality of education are the indicators of the All-Ukrainian Student Olympiad. In the article was considered the organization and holding of the 2nd stage of the Olympiad in the discipline "Investing" on the basis of the Department of Economics of the Enterprise the Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture. It was concluded that the solution of the set tasks will allow to form the active investment behavior of future specialists.

Ключові слова: економічний розвиток, малий та середній бізнес, підприємницькі здібності, конкурентоспроможність, олімпіада, інвестування, тестування.

Key words: economic development, small and medium business, entrepreneurial abilities, competitiveness, Olympiad, investment, testing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Залучення інвестиційних ресурсів в економіку є основною умовою розвитку держави на засадах розширеного відтворення. Важливими складовими цього про-

цесу виступають активізація інвестиційної діяльності підприємств, розвиток підприємництва, мобілізація заощаджень населення в інвестиційну сферу. Вказані чинники можуть бути реалізовані лише за умови володіння громадянами сукупністю знань, умінь та навичок, потрібних для прийняття відповідальних інвестиційних та фінансових рішень з належним рівнем компетентності.

Формування інвестиційної свідомості майбутніх фахівців повинно здійснюватися ще під час навчання за економічним спрямуванням в освітніх закладах, що обумовлює необхідність розробки дієвих механізмів розвитку підприємницьких здібностей і заохочення високого рівня інвестиційної активності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Питанням якості підготовки і контролю знань студентів присвячено наукові та науково-методичні праці багатьох вчених. Л.О. Птащенко, А.М. Шабардіна, С.І. Юрій вивчали сучасні освітні тенденції і проблеми фінансової грамотності населення [1; 2]. О.І. Волков аналізував теоретичні і практичні питання побудови системи якості вищих навчальних закладів [3].

Перспективи впровадження тестової методики в процес навчання досліджувала Я.В. Довгополова [4]. Застосування системи автоматизованого опитування студентів ВНЗ обговорювалося на міжвузівському вебінарі у грудні 2015 року [5]. Вивченню ефективності використання сучасних навчальних платформ, зокрема MOODLE, присвячені наукові праці, в яких досліджувалися проблеми впровадження системи [6], вплив різних факторів на якість навчання студентів [7]. Виявлено, що використання віртуального навчального середовища позитивно сприймається студентами, що, у свою чергу, підвищує їх мотивацію та якість навчання [8].

Проте ретельного дослідження потребують можливості використання такої форми оцінювання знань і здібностей студентів, як Олімпіада. Це пов'язано з тим, що участь у ній надає можливість розкрити творчий потенціал, ініціативність і теоретичну підготовку студентів порівняно з іншими ВНЗ. Крім того, Олімпіада з дисципліни "Інвестування" має стимулювати розвиток підприємницьких здібностей, оцінювати навички прийняття інвестиційних рішень, рівень компетентності майбутніх фахівців.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Статтю присвячено аналізу можливостей вищих навчальних закладів щодо розвитку ініціативності, підприємництва, інвестиційної активності громадян.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Фахівці з підприємницькими здібностями здатні в майбутньому заснувати та сприяти розвитку малих та середніх підприємств. В свою чергу малий та середній бізнес відіграє важливу роль в економіці будь-якої країни, саме він здатний зберігати й розвивати конкурентне середовище. Так, Європейська комісія вважає малі та середні підприємства ключовими в забезпеченні еконо-

мічного зростання, інновацій, створення робочих місць та інтеграції в ЄС.

У країнах Західної Європи малі й середні підприємства створюють 60—70 відсотків ВВП у секторі підприємств. У США незалежно від стану економіки малий бізнес (в даний час це більше 90% фірм країни) розцінюється як основне джерело нових робочих місць та інновацій і експортує більше чверті товарів і послуг із США, реєструє в 13 разів більше патентів, ніж його великі конкуренти.

Якщо оцінити досвід Польщі, то в країні на початку періоду трансформації стимулювали розвиток саме малих і середніх підприємств. У 1990 році вони створювали 27 відсотків валового внутрішнього продукту цієї країни в секторі "підприємництво", а сьогодні це вже понад 50 відсотків. Понад 90 відсотків поляків, що працюють у приватному секторі, працюють саме у малому й середньому бізнесі [9]. Отже, завдяки цій сфері польська економіка є однією з найуспішніших серед посткомуністичних держав.

Підприємницьку свідомість у Польщі формують, починаючи з середньої школи, де обов'язковим є вкладання предмету "підприємництво". Молодь навчається мистецтва бізнесу в бізнес-інкубаторах, де будь-який бажаючий може розпочати власну справу, отримати консультацію, безкоштовний офіс та необхідну технічну інфраструктуру.

Отже, розвиток підприємницької діяльності в Україні допоможе їй посісти гідне місце в міжнародному поділі праці та значно підвищити свою конкурентоспроможність як на світовому, так і на окремих регіональних товарних ринках. Формування необхідних якостей майбутнього персоналу для бізнесу повинно здійснюватися у конкурентоздатних вищих навчальних закладах.

Одним із показників, який відображає імідж університету та показує його конкурентоспроможність у сучасному освітньому просторі, є рейтинг університету.

Як приклад можна розглянути рейтинг вищих навчальних закладів "ТОП-200 Україна" 2017 року. Рейтинг-лист "Топ-200 Україна" укладає ГО Центр міжнародних проектів "Євроосвіта" [10]. Як зазначено на сайті центру "Євроосвіта", поточного року головними критеріями діяльності університетів стали інноваційність і суспільна затребуваність.

При формуванні рейтингу "ТОП-200 України" діяльність вищого навчального закладу оцінюється з допомогою інтегрованого індексу — Із, який є сумою індексів якості науково-педагогічного потенціалу (Інп), якості навчання (Ін) та індексу міжнародного визнання (Імв).

При оцінці якості навчання в 2017 році одним із показників були результати Всеукраїнської студентської олімпіади 2015/2016 навчального року [11].

Проведення II етапу Всеукраїнської олімпіади для студентів вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації з дисципліни "Інвестування", в першу чергу, спрямоване на виявлення талановитої молоді, майбутніх лідерів в економічній галузі. Це також засвідчено в чинному Положенні про проведення Всеукраїнської студентської олімпіади [12]. А тому важливим моментом є охоплення максимальної кількості ВНЗ з різних регіонів України.

Для того, щоб прийняти участь у II етапі, студенти повинні були отримати призові місця на I етапах Всеукраїнської олімпіади з дисципліни "Інвестування", які проводились в їх вищих навчальних закладах.

У 2016—2017 навчальному році II етап Олімпіади проводився на базі Одеської державної академії будівництва та архітектури кафедрою економіки підприємства.

Найважливішим етапом проведення Олімпіади, від якого безпосередньо залежить реалізація її кінцевої мети, є розробка конкурсних завдань.

Якісно опрацьовані питання для оцінювання знань учасників мають відповідати певним критеріям, а саме забезпечити повноту представлення навчального матеріалу і надати можливість конкурсантам проявити не тільки систематизовані теоретичні знання, а й практичні навички, отримані в процесі вивчення дисципліни "Інвестування". Тобто завдання мають бути розроблені так, аби:

- показати вміння вільного застосування методичного інструментарію інвестування;
- надати змогу оцінити володіння специфікою різних видів інвестування;
- виявити здатність аналізувати чинники інвестиційної привабливості країн, регіонів, галузей та підприємств;
- показати вміння оцінювати та аналізувати доцільність і ефективність інвестиційних проектів, визначати джерела фінансування інвестиційної діяльності та методи їх оптимізації;

— продемонструвати наявність творчого підходу до вирішення завдань Олімпіади, аналітичних здібностей і критичного мислення у конкурсантів.

Завдання були сформовані за такими темами:

- секція "Бакалаври": "Теоретичні основи інвестування", "Інституційні засади регулювання інвестиційної діяльності", "Суб'єкти, об'єкти та механізми функціонування інвестиційного ринку", "Методи та показники оцінювання інвестиційної діяльності", "Стратегії інвестування та фінансове забезпечення реалізації інвестиційних рішень".
- секція "Магістри": "Математичні методи та моделі прийняття інвестиційних рішень", "Інвестиційні рішення в умовах невизначеності", "Державне регулювання інвестиційної діяльності", "Оптимізація структури капіталу в процесі інвестиційної діяльності підприємства", "Формування грошових потоків при здійсненні інвестиційної діяльності".

Успішне проведення II етапу Олімпіади вимагає здійснення певних організаційних заходів. Необхідно з відповідальністю підійти до складання запрошення та анкети учасників та супроводжувачих осіб. Саме від відображення всіх необхідних моментів в анкеті буде залежати наступна ефективна робота організаційного комітету.

Запрошення необхідно надіслати до максимальної кількості ВНЗ, в яких викладається дисципліна "Інвестування", як електронною, так і звичайною поштою.

Для ефективного планування свого часу протягом II етапу Олімпіади всі учасники та супроводжувачі особи отримують програму Олімпіади, яка також відображає місце розташування базового ВНЗ, можливих місць прибуття учасників та контактні дані членів організаційного комітету.

За рішенням Організаційного комітету Олімпіади оцінка знань конкурсантів проводилася в 2 тури:

— перший тур — письмова робота, що включає теоретичні питання, творчі завдання та розрахункові задачі;

— другий тур — комп'ютерне тестування.

Метою першого туру Олімпіади є нівелювання елементу випадковості при вирішенні тестових завдань, коли хтось з учасників може просто вгадати правильну відповідь, або навпаки, підпадає під вплив "психологічного бар'єру" при проходженні комп'ютерного опитування. Тому виконання письмового завдання надає уявлення про аналітичні здібності конкурсантів, рівень критичного осмислення ними економічних явищ і процесів в інвестиційній сфері, володіння навичками щодо логічної побудови алгоритмів вирішення практичних задач та здійснення розрахунків. Тому на цьому етапі конкурсанти мали відповісти на два теоретичні запитання згідно з тематикою Олімпіади та вирішити дві задачі.

Завдання для секції "Магістр" надавали учасникам змогу не тільки проявити рівень теоретичних знань, а й пропонували висловити свою думку щодо сучасних тенденцій, які характеризують розвиток інвестиційної діяльності в Україні. Творчий характер завдань розкриває можливість нестандартного мислення конкурсантів, вміння аргументувати свою точку зору та спроможність генерувати нові ідеї.

Перевірка письмового завдання потребує якісно опрацьованих критеріїв, які забезпечать неупередженість та достовірність оцінювання як обсягу знань конкурсантів з дисципліни "Інвестування", так і вміння застосовувати їх для вирішення практичних задач.

Розробка критеріїв оцінювання має ґрунтуватися на наступних базових принципах:

1. Критерії оцінювання теоретичних питань повинні враховувати вміння сформулювати свою думку та навести переконливі аргументи. Потрібно в балах оцінити якість знань та вміння знаходити вирішення складних питань.
2. Процес нарахування балів має бути прозорим та об'єктивним. Необхідно, щоб отримана оцінка однозначно відповідала якості відповіді, та учаснику олімпіади було зрозуміло, чому саме його відповідь отримала такі бали.
3. Для оцінки успіхів потрібно визначити, що саме підлягає вимірюванню, критерії, показники, шкали, одиниці та інструменти вимірювання [3].

Згідно з вказаними принципами, для оцінювання конкурсних завдань Олімпіади з дисципліни "Інвестування" були встановлені наступні правила:

1. Максимальна кількість балів за відповідь на теоретичні питання становила 40 балів, по 20 за кожне питання. Для кількісної характеристики відповідей на теоретичні питання було обрано 5 критеріїв, кожен з яких оцінювався в діапазоні від 1 до 4 балів у залежності від рівня відповідності наступним характеристикам:

- повнота відповіді. Мають бути висвітлені усі основні аспекти питання, а у випадку дискусійних питань бажано навести аргументи з різних точок зору;
- логічна та послідовна побудова відповіді. Оцінюється її послідовність, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, відсутність протиріч, виділення основних і другорядних положень, якість викладення матеріалу;

Таблиця 1. Критерії оцінювання задач Олімпіади

№	Зміст критерію	Діапазон балів у залежності від повноти відповіді	
		Секція «бакалавр»	Секція «магістр»
1	володіння методами аналізу інвестиційної діяльності, здатність їх практичного застосування, знання формул розрахунку та вміння обрати потрібні, обґрунтованість усіх проміжних етапів розв'язання	1-4	1-5
2	наявність та якість усіх необхідних математичних розрахунків; правильність обчислення, врахування порівнянності даних; дотримання єдиного підходу при обранні одиниць вимірювання	1-3	1-5
3	логічна послідовність рішення; наведення причинно-наслідкових зв'язків, якість коментарів до розв'язку, наявність усіх етапів розв'язання задачі	1-3	1-5
4	наявність схем та графіків, що ілюструють хід рішення та сприяють його наочності	1-2	1-5
5	наявність та якість висновків, які підсумовують отримані результати та містять відповіді на усі питання задачі	1-3	1-5

— понятійно-термінологічна обґрунтованість. У відповіді повинні використовуватися наукові економічні визначення у правильному значенні, без заміни їх побутовими аналогами;

— наявність аргументів та прикладів, що ілюструють відповідь. Аргументи повинні не повторювати, а доповнювати один іншого, характеризуючи об'єкт з різних сторін. Приклади можуть бути як з навчальної літератури, так і з власного досвіду;

— висновок. Повинен базуватися на відповіді на поставлене питання та підсумовувати усі здійснені обміркування. При наявності слід відокремити власну точку зору від усталеної.

2. Кожне конкурсне завдання також містило дві розрахункові задачі різного рівня складності, що оцінювалися в 15 та 25 балів. Для вирішення задачі достатньо було навести розв'язання одним методом.

Оцінювання задач здійснювалось за критеріями, наведеними у таблиці 1.

Крім письмового завдання усі конкурсанти проходили тестування. Тестовий метод полягає в наданні студенту системи завдань, які дозволяють ефективно виміряти рівень його знань. Застосування тестів для діагностики якості підготовки на різних стадіях навчання є предметом численних обговорень [4; 5; 13]. Для Олімпіади була обрана форма комп'ютерного тестування з автоматичною генерацією різних варіантів тесту за допомогою інструментальних засобів, тобто завдання формувалися безпосередньо під час тестування з наявного набору тестових питань зі стійкими статистичними характеристиками. Кожному конкурсанту було запропоновано двадцять запитань з чотирма варіантами відповідей, з яких один був правильним. При цьому передбачався випадковий порядок подання питань в тесті і варіантів відповідей в питаннях, що виключає списування. На виконання завдання надавалося 20 хвилин, що забезпечувало однакові шанси для всіх учасників.

Організація оцінювання знань за допомогою електронної системи тестування має певні переваги, насамперед через реалізацію можливостей миттєвої автоматичної перевірки і оцінки завдань:

1. Об'єктивність: виключається фактор суб'єктивного підходу, обробка результатів тесту проводиться через комп'ютер; умови тестування не залежать від індивідуальних особливостей і психологічного настрою викладача.

2. Масовість і короткочасність: можливість за певний встановлений проміжок часу оцінити велику кількість конкурсантів.

3. Демократичність: всі учасники знаходяться в рівних умовах, результати тестування прозорі, їх можна побачити безпосередньо після закінчення тесту.

4. Надійність, достовірність і однозначність тестової оцінки, відсутність помилок під час перевірки результатів.

Можливості застосування вказаних переваг організації та проведення комп'ютерного оцінювання знань повною мірою реалізує система Moodle (модульне об'єктивно-орієнтоване динамічне навчальне середовище). Вона є безкоштовною і вільною системою управління навчанням, яку відрізняють простота і зручність використання і широкі можливості щодо організації навчання та контролю знань [7; 14; 15].

Отже, проходження комп'ютерного тестування в мережевому режимі є сучасним і комфортним інструментом для студентів, для організаторів — зручним середовищем створення бази тестових завдань, а для журі — надійним засобом оцінки знань конкурсантів.

Максимальна кількість балів, яку учасники могли отримати за відповіді на тестові завдання в системі Moodle, складала 20 балів. Таким чином, можлива сумарна оцінка виконання конкурсантами всіх етапів II туру Олімпіади дорівнювала 100 балам.

Кількість учасників за секцією "Бакалаври" складала 55, а за секцією "Магістри" — 46. В Олімпіаді брали участь представники 29 ВНЗ (рис. 1).

За секцією "Бакалаври" було визначено 6 призових місць: одне перше, два других та три третіх. За секцією "Магістри" було визначено 5 призових місць: одне перше, два других та два третіх.

Після визначення переможців II етапу Олімпіади всім учасникам було надано можливість ознайомитися з ходом вирішення задач під час трансляції презентації, тобто конкурсанти могли перевірити правильність свого підходу до розв'язання завдань Олімпіади.

В якості зворотного зв'язку учасникам було запропоновано відсилати свої коментарі і побажання щодо проведення Олімпіади на електронну адресу.

Важливим моментом Олімпіади також є організація дозвілля для учасників та для супроводжуючих осіб. Саме під час такого неформального спілкування учас-

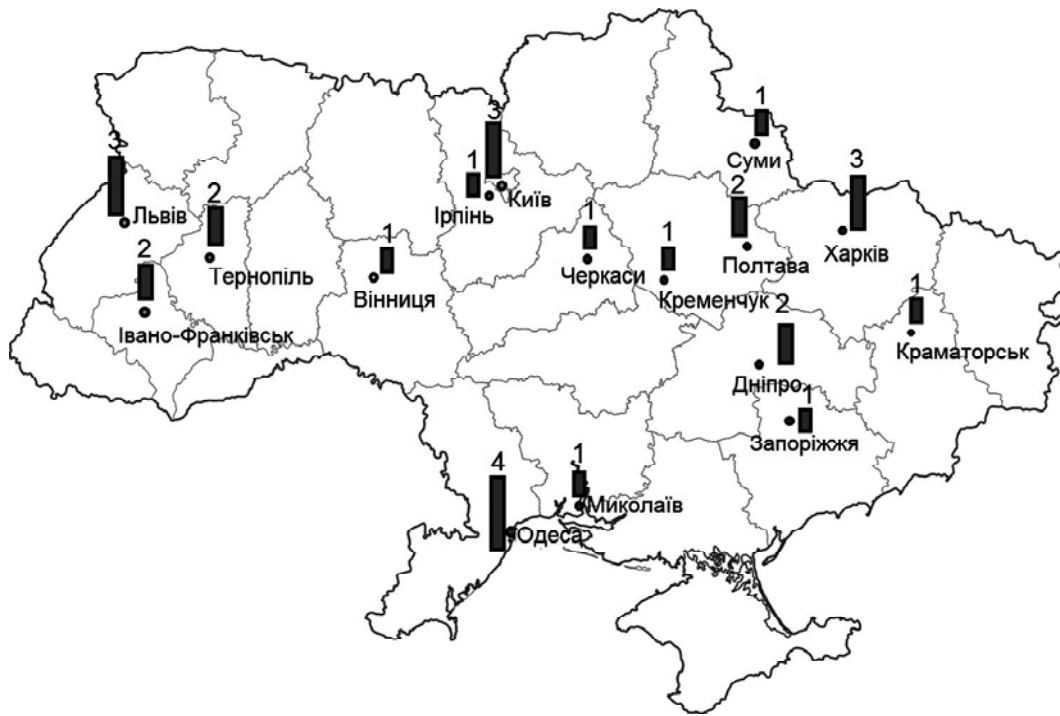

Рис. 1. Географія ВНЗ-учасників II туру Всеукраїнської Олімпіади з дисципліни "Інвестування" в 2017 році

ники налагоджують контакти та зв'язки, необхідні як для самопросування, так і для формування іміджу свого ВНЗ. В якості заходів дозвілля були використані круглі столи для супроводжуваних осіб, кава-брейки та екскурсія центром міста Одеси.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, Олімпіада є дієвим заходом як обміну досвідом та налагодження міжвузівських зв'язків, так і підвищення рівня кваліфікації і професіоналізму викладачів. Разом з цим пріоритетною задачею проведення Олімпіади за інвестиційним спрямуванням є формування активної інвестиційної поведінки майбутніх фахівців. Тому подальші дослідження щодо розвитку і вдосконалення цієї складової освітнього процесу мають бути спрямовані на розвиток і закріплення навичок групової роботи студентів. Серед них найбільш перспективними вважаємо ситуаційні вправи і ділові ігри, які можуть вирішуватись методом "мозкового штурму". Залучення нових форм колегіальної роботи і прийняття рішень дозволить впровадити в конкурсну систему командне змагання вищих навчальних закладів із визначенням призових місць. Це надасть змогу урізноманітнити та удосконалити оцінювання вищих навчальних закладів у процесі проведення Олімпіади.

Література:

1. Птащенко Л.О. Підвищення рівня фінансової грамотності населення: міжнародний досвід / Л.О. Птащенко, А.М. Шабардіна // *Економіка і регіон*. — 2014. — № 1. — С. 8—14. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2014_1_4
2. Юрій С. І. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій / С.І. Юрій, Т.О. Ки-

зима // *Фінанси України*. — 2012. — № 2. — С. 16—25. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_2_3

3. Система якості вищих навчальних закладів: теорія і практика: монографія / О.І. Волков [та ін.]; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. — К.: Наукова думка, 2006. — 301 с.

4. Довгополова Я.В. Впровадження тестової методики в процес навчання у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / Я.В. Довгополова. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vkhu/Rgf/2011_972/11dyvvnz.pdf

5. Застосування системи автоматизованого опитування студентів ВНЗ [Електронний ресурс]: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 15 грудня 2015 р.) / Відп. ред. Л.Б. Ліщинська. — Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2015. — 141 с. — Режим доступу: <http://www.vtei.com.ua/doc/materialuvebinary.pdf>

6. Munkhtsetseg N., Uyanga S. Implementation of E-Learning System: Findings and Lessons Learned / N. Munkhtsetseg, S. Uyanga // *Intelligent Information Management*. — 2013. — № 1. — С. 18—24. — Режим доступу: <https://www.scirp.org/journal/PaperInformation.aspx?PaperID=27064>

7. Damnjanovic V., Mijatovic S. Factors affecting the effectiveness and use of Moodle: students' perception / V. Damnjanovic, S. Mijatovic // *Interactive Learning Environment*. — 2013. — № 4 — С. 496—514. — Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10494820.2013.789062>

8. Oproiu G. A. Study about Using E-learning Platform (Moodle) in University Teaching Process / G. Oproiu // *Procedia — Social and Behavioral Sciences*. — 2014. — № 1 — С.426—432. — Режим доступу: <http://www.sciencedirect.com/journal/procedia-social-and-behavioral-sciences/vol/180/suppl/C>

9. Савицький Ю. Малий і середній бізнес — це секрет успіху економіки Польщі [Електронний ресурс] / Юрій Савицький // Радіо Свобода. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28241829.html>

10. "Топ 200 Україна" 2017: Інноваційність і суспільна затребуваність — головні критерії діяльності університетів [Електронний ресурс] // ГО Центр міжнародних проєктів "Євроосвіта". — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=5209>

11. Про підсумки Всеукраїнської студентської олімпіади 2015/2016 навчального року: Наказ Міністерства освіти і науки України №756 від 02.07.2016 р. — Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/files/normative/2016-08-01/5927/mon_756.pdf

12. Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнської студентської олімпіади: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1410 від 13.12.2012. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2207-12>

13. Зайцева Л.В. Модели и методы адаптивного контроля знаний [Електронний ресурс] / Л.В. Зайцева, Н.О. Прокофьева // Educational Technology & Society. — 2004. — Режим доступу: http://ifets.ieee.org/russian/depository/v7_i4/html/1.html

14. Тестовий контроль знань студентів у системі Moodle: навчально-методичний посібник / Д.М. Бодненко, Л.О. Варченко, О.Б. Жильцов / За заг. ред. О.Б. Жильцова. — К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. — 2012. — 112 с.

15. Зайцева В.П. Система Moodle как инструмент реализации компьютерного тестирования и контроля знаний студентов вуза // Современные проблемы науки и образования. — 2013. — № 6. — Режим доступу: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=11522>

References:

1. Ptaschenko, L. O. and Shabardina, A.M. (2014), "Increasing the level of population financial literacy: international experience", *Ekonomika i rehion*, [Online], vol. 1, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2014_1_4 (Accessed 20 November 2017).

2. Yuriy, S. I. and Kizyma T.O. (2012), "Financial literacy of the population in the dialectic of modern educational trends", *Finansy Ukrainy*, [Online], vol. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_2_3 (Accessed 25 November 2017).

3. Volkov, O. I. (2006), *Systema iakosti vyschykh navchal'nykh zakladiv: teoriia i praktyka* [The quality system of higher education institutions: theory and practice], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.

4. National Library of Ukraine Vernadsky (2011), "Implementation of the test method in the studying process in higher educational institutions", available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Rgf/2011_972/11dyvvnz.pdf (Accessed 01 December 2017).

5. Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics (2015), "Zastosuvannia systemy avtomatyzovanoho opytuvannia studentiv VNZ: materialy mizhvuziv's'koho vebinaru",

available at: <http://www.vtei.com.ua/doc/materialu-vebinary.pdf> (Accessed 20 November 2017).

6. Munkhtsetseg, N. and Uyanga S. (2013), "Implementation of E-Learning System: Findings and Lessons Learned", *Intelligent Information Management*, [Online], vol. 5, available at: <https://www.scirp.org/journal/PaperInfoForCitation.aspx?PaperID=27064> (Accessed 18 November 2017).

7. Damnjanovic, V. Jednak, S and Mijatovic, I. (2015), "Factors affecting the effectiveness and use of Moodle: students' perception", *Interactive Learning Environments*, [Online], vol. 23, no. 4, available at: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10494820.2013.789062> (Accessed 10 November 2017).

8. Oproiu, G. (2015), "A Study about Using E-learning Platform (Moodle) in University Teaching Process", *Procedia — Social and Behavioral Sciences*, [Online], vol. 180, available at: <http://www.sciencedirect.com/journal/procedia-social-and-behavioral-sciences/vol/180/suppl/C> (Accessed 15 November 2017).

9. Savyts'kyj, Yu. (2017), "The small and medium business is a secret to the success of the Polish economy", *Radio Svoboda*, [Online], available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/28241829.html> (Accessed 20 November 2017).

10. NGO Center of international projects "Yevroosvita" (2017), "Top 200 Ukraine" 2017: Innovation and public demand — the main criteria for the universities activities" available at: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=5209> (Accessed 1 November 2017).

11. Ministry of Education and Science of Ukraine (2016), "Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On the results of the All-Ukrainian Student Olympiad 2015/2016 academic year", available at: http://old.mon.gov.ua/files/normative/2016-08-01/5927/mon_756.pdf (Accessed 5 November 2017).

12. Ministry of Education and Science of Ukraine (2012), "Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On Approval of the Regulations on the All-Ukrainian Student Olympiad", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2207-12> (Accessed 7 November 2017).

13. Zajceva, L.V. and Prokof'eva, N.O. (2004), "Models and methods for adaptive control of knowledge", *Educational Technology & Society*, [Online], vol. 7 (4), available at: http://ifets.ieee.org/russian/depository/v7_i4/html/1.html (Accessed 2 November 2017).

14. Bodnenko, D.M. Varchenko, L.O. and Zhyl'tsov, O.B. (2012), *Testovyy kontrol' znan' studentiv u systemi Moodle: navchal'no-metodychnyj posibnyk* [Test control of knowledge of students in the Moodle system: educational and methodical manual], Kyivs'kyj universytet im. B. Hrinchenka, Kyiv, Ukraine.

15. Zajceva, V.P. (2013), "System Moodle as a tool for the implementation of computer-based testing and the control of knowledge of higher educational institutions students", *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya*, [Online], vol. 6, available at: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=11522> (Accessed 5 November 2017).

Стаття надійшла до редакції 12.12.2017 р.